

Nigar Arzu qızı Məmmədova

UOT: 338.45; JEL: L72.

Etilen və propilenin dünya bazarlarının təhlili

Xülasə

Məqalədə etilen və propilenin dünya bazarlarında tələbat, tələbat artımları ilə istehsal gücləri artımlarının müqayisəsi, dünya istehsal gücləri, bazarın inkişaf dinamikası təhlil edilmişdir. Etilen və propilenin dünya bazarlarında qiymətə təsir edən amillər araşdırılmışdır.

Açar sözlər: istehsal gücləri, istehsal xərcləri, regional bazrlar, arbitraj

Giriş

Etilen və propilenin dünya bazarının dayanıqlı, stabil və artan olması üçün yanaşma belkə də çox sadədir: dünya üzrə etilen və propilen istehsalı, dünyada bu məhsullara olan tələbatə uyğun olmalıdır. Buna görə də etilen və propilenə dünyada tələbat, bu məhsulların dünyada istehsalı, istehsal artımları ilə tələb artımlarının müqayisəsi, bazar qiymətlərinin dinamikasının tədqiqi, etilen və propilenin dünya bazarının inkişafının təhlilində mühüm rol oynayırlar. Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında rezident statusu almış “SOCAR POLYMER” MMC ildə 180 min ton polipropilen və 120 min ton yüksək sıxlıqlı polietilen istehsal etmək gücünə malikdirlər. Bu məhsulların istehsalı üçün xammal, etilen və propilendir. Hazırda etilen və propilenin Azərbaycanda yeganə istehsalçısı “Etilen-Propilen” zavodudur. Bu zavodun təmirə dayanmalarında və başqa hallarda, etilen və propilen çatışmazlığını aradan qaldırmaq üçün və ya bu məhsulların artıqlığı zamanı, bu məhsulların xarici bazarlardan alışı və ya satışı zərurəti ortaya çıxır. Bu ticarətin effektiv həyata keçirilməsində dünya etilen və propilen bazarındaki vəziyyətin və bu bazarın inkişaf dinamikasının təhlili çox böyük əhəmiyyətə malikdir.

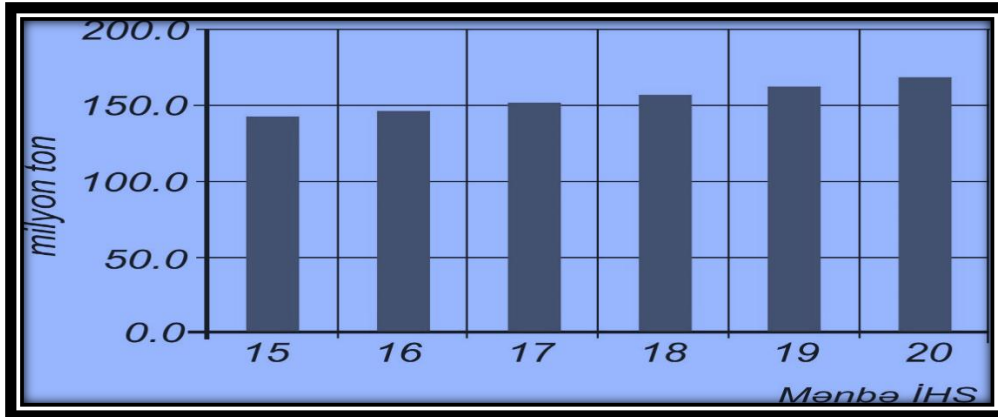
Dünya etilen və propilenə olan tələbat

Dünya bazarlarında etilen və propilenə olan tələbat, alıcıların müəyyən müddətdə etilen və propilenin bütün mümkün qiymətlərində arzuladıqları və əldə edə biləcəkləri etilen və propilenin miqdarıdır. 2015-ci ildə dünyada etilenə olan tələbat 143 milyon ton [1] olmuşdur. 2015-2020-ci illərdə dünyada etilenə olan tələbat, İHS [2] məlumatları əsasında qurulmuş 1-ci diaqramda verilmişdir. Diaqram əsasında müəyyən edilmişdir ki, 2015-2020-ci illərdə dünya üzrə etilenə orta illik tələbat artımı 3,4%-dir. 2015-ci ildə dünyada etilenə olan tələbatın 60 faizi polietilen, 15 faizi etilen oksid, 10 faizi etilen dixlorid, 6 faizi etilbenzol, 9 faizi isə başqa məhsulların istehsalı ilə bağlı olub. 2016-cı ildə Çində etilenə olan tələbat 55 milyon ton olmuş və 2020-ci ildə 64 milyon ton olacağı gözlənilir[3]. Cənubi Koreyada 2015-ci ildə etilenə olan tələbat 7 842 min ton, 2016-cı ildə 7 918 min ton, 2017-ci ildə isə 8 000 min ton olmuşdur[4]. Cənubi Şərqi Asiyanın ən böyük dövləti olan İndoneziyanın 2016-cı ildə etilenə olan tələbatı 1 394 kiloton olmuş və 2020-ci ildə isə 1 638 kiloton olacağı gözlənilir [5]. 2015-ci ildə dünya üzrə propilenə olan tələbat 94,4 milyon ton, 2017-ci ildə 102 milyon ton olmuş, 2020-ci ildə isə 115 milyon ton olacağı proqnozlaşdırılır. Diaqram 2-yə əsasən 2015-2020-ci illərdə dünya üzrə propilenə olan orta illik tələbat artımı 4%-dir. 2015-ci ildə propilenə olan tələbatın 6%-i propilen oksidi, 63%-i polipropilen, 3%-i izopropil spirti, 5%-i oksospiirt, 8%-i akrilonitril, 6 %-i kumola, 5 %-i akril turşusu və 5%-i digər məhsulların istehsalı ilə bağlı olub.

Diagram 1.

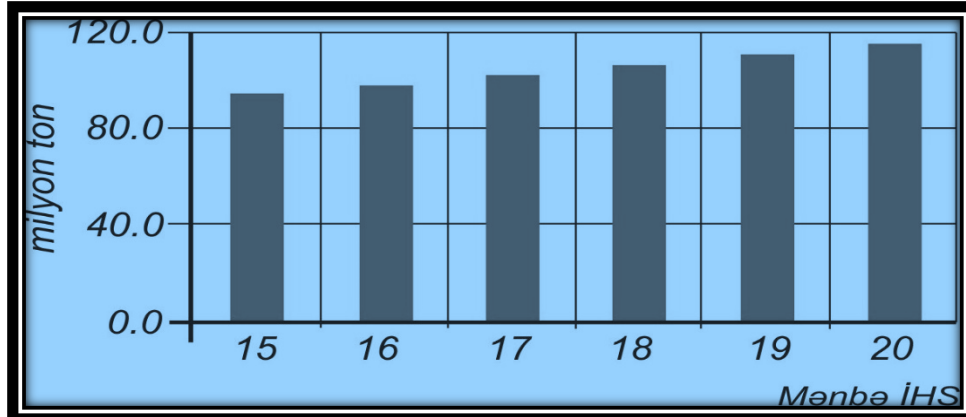
2015-2020-ci illərdə dünyada etilenə olan tələbat (milyon ton)

Asiyada 2016-cı ildə propilenə olan tələbat 52 milyon ton olmuş və 2020-ci ildə 65 milyon ton olacağı gözlənilir [3]. ABŞ-da 2015-ci ildə propilenə olan tələbat 14 milyon ton, 2016-cı ildə 14,1 milyon ton, 2017-ci ildə 14,1 milyon ton, 2018-ci ildə 14,2 milyon ton olmuş və 2020-ci ildə 14,2 milyon ton olacağı gözlənilir [4]. Cənubi Koreyada 2015-ci ildə propilenə olan tələbat 6 172 min ton, 2016-cı ildə 6 037 min ton, 2017-ci ildə isə 6 348 min ton olmuşdur [5]. Cənubi Şərqi Asiyanın ən böyük dövləti olan İndoneziyanın 2016-cı ildə propilenə olan tələbatı 811 kiloton olmuş, 2020-ci ildə isə 876 kiloton olacağı gözlənilir [6].

Diagram 2.

2015-2020-ci illərdə dünyada propilenə olan tələbat (milyon ton)

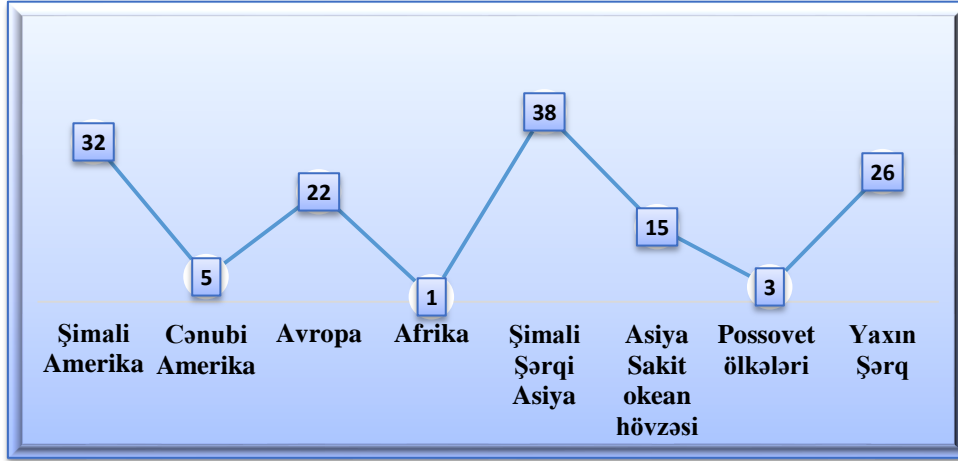
Əlavə istehsal gücləri və onların tələbat artımı ilə müqayisəsi

Diagram 3-də 2015-ci ildə dünyada regionlar üzrə etilen istehsalı verilmişdir. Cədvəldən görünür ki, etilenin ən çox istehsal edildiyi regionlar-Şimali Şərqi Asiya, Şimali Amerika, Yaxın Şərq və Avropadır. ABŞ, 2015-ci ildə 26,1 milyon ton, 2016-cı ildə 26 milyon ton, 2017-ci ildə 25,4 milyon ton, 2018-ci ildə 28,1 milyon ton etilen istehsal etmiş və 2019-cu ildə 31,8 milyon ton, 2020-ci ildə 34,6 milyon ton etilen istehsal etməyi planlaşdırır. 2016-cı ildə ABŞ-da etilen istehsalı 2015-ci ilə nisbətən 0,2% azalıb. Bu istehsal üçün istifadə olunan xammalda struktur dəyişikliyi ilə əlaqədardır. Belə ki, 2016-cı ildə etan əsasında etilen istehsalı 2015-ci ilə nisbətən 2,5% artsa da, propan və butan əsasında etilen istehsalı müvafiq olaraq 6,1% və 4,9% azalmışdır. 2017-ci ildə istehsalın aşağı düşməsi Harvi

qasırğasının təsiri ilə baş verib. 2018-ci ildən başlayaraq yeni istehsal güclərinin işə salınması ilə əlaqədar etilən istehsalı artır.

Cədvəl 3.

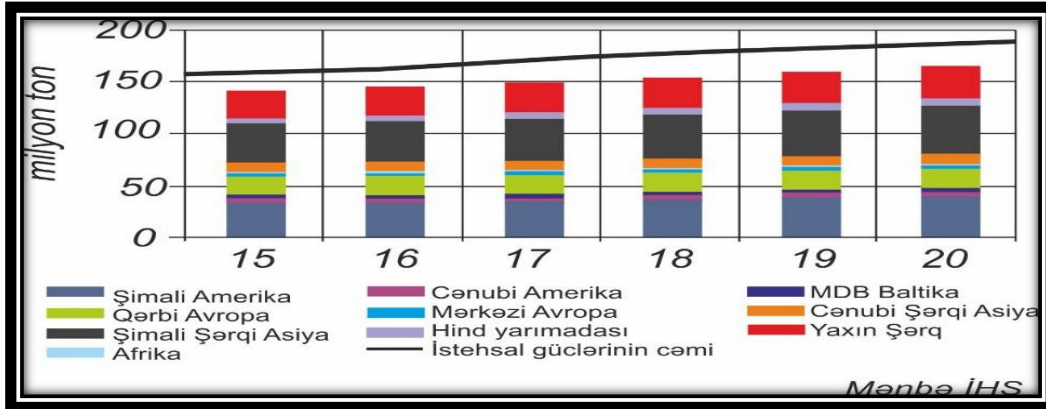
2015-ci ildə dünyada regionlar üzrə etilən istehsalı (milyon ton)

Çində 2015-ci ildə etilən istehsalı 17,1 milyon ton, 2016-cı ildə 17,81 milyon ton, 2017-ci ildə isə 18,2 milyon ton olmuşdur. Səudiyyə Ərəbistanı, 2016-cı ildə illik 17 milyon ton etilən istehsalı ilə ABŞ və Çindən sonra dünyada ən böyük etilən istehsalçısı olub. Cənubi Koreyada etilən istehsalı 2015-ci ildə 8 275 min ton, 2016-cı ildə 8 524 min ton, 2017-ci ildə 8 735 min ton olmuşdur. Yaponiyada etilən istehsalı 2015-ci ildə 6993 min ton, 2016-cı ildə isə 6 279 min ton olmuşdur. 2016-cı ildə Yaponiyada etilən istehsalında azalma, Mizuşimada Asahi Kasei nafta krekerinin bağlanması ilə əlaqədar olub. 4-cü diaqramda 2015-2020-ci illərdə dünyada etilən istehsalı (sütunlar) və istehsal güclərinin cəmi verilmişdir. 2015-ci ildə dünyada etilən istehsalı güclərinin cəmi 159 milyon ton olmuşdur və 2020-ci ildə 185 milyon ton olacağı gözlənilir.

Diaqram 4.

2015-2020-ci illərdə dünyada regionlar üzrə etilən istehsalı və istehsal güclərinin cəmi

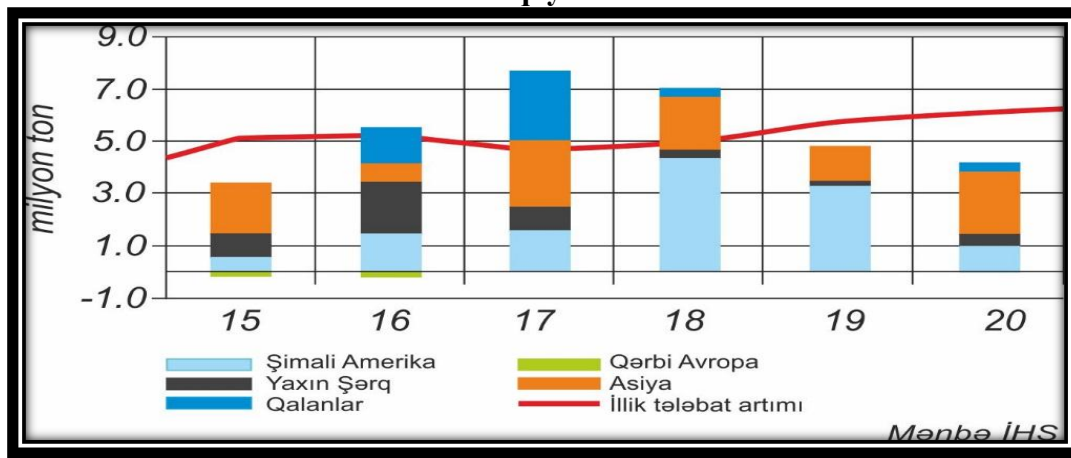

Afrikada 2015-ci ildə etilən istehsalı güclərinin cəmi 2 milyon ton, Hindistanda 6 milyon ton, Yaxın Şərqdə 33 milyon ton, Çində 20 milyon ton, Cənubi Amerika, Şərqi və Avropada birlikdə 13 milyon ton, Qərbi Avropada 23 milyon ton, Şimali Amerikada 32 milyon ton, Çin və Hindistanı çıxmaqla Asiyada 31 milyon ton olmuşdur. 2015-ci ilə nisbətən 2020-ci ildə Afrikada etilən istehsalı güclərinin dəyişməyəcəyi, Hindistanda 2 milyon ton,

Yaxın Şərqdə 15 milyon ton, Çində 7 milyon ton, Cənubi Amerika, Şərqi və Mərkəzi Avropa birlikdə 1 milyon ton, Çini və Hindistanı çıxmaqla Asiyada 5 milyon ton artacağı, Qərbi Avropada və Şimali Amerikanın hər birində 2 milyon ton azalacağı gözlənilir [7]. Diaqram 5-də 2015-2020-ci illərdə dünyada etilen istehsal gücləri artımları ilə tələbat artımlarının müqayisəsi verilib. Tədqiq edilən dövrdə istehsal güclərinin ən böyük artımı 2017 və 2018-ci illərdə olmuşdur. 2015-2016-cı illərdə Qərbi Avropada 0,4 milyon ton istehsal gücü ləğv edilib, Şimali Amerikada 2015-2020-ci illərdə 12,1 milyon ton istehsal gücü, Yaxın Şərqdə 4,8 milyon ton, Asiyada 11 milyon ton, qalan regionlarda 4,4 milyon ton istehsal gücü yaratmaq nəzərdə tutulub. 2017-ci ildə dünya üzrə etilen istehsal güclərinin cəmi 170 milyon ton olmuşdur.

Diaqram 5.

2015-2020-ci illərdə dünyada etilen istehsal gücləri artımları və tələbat artımlarının müqayisəsi

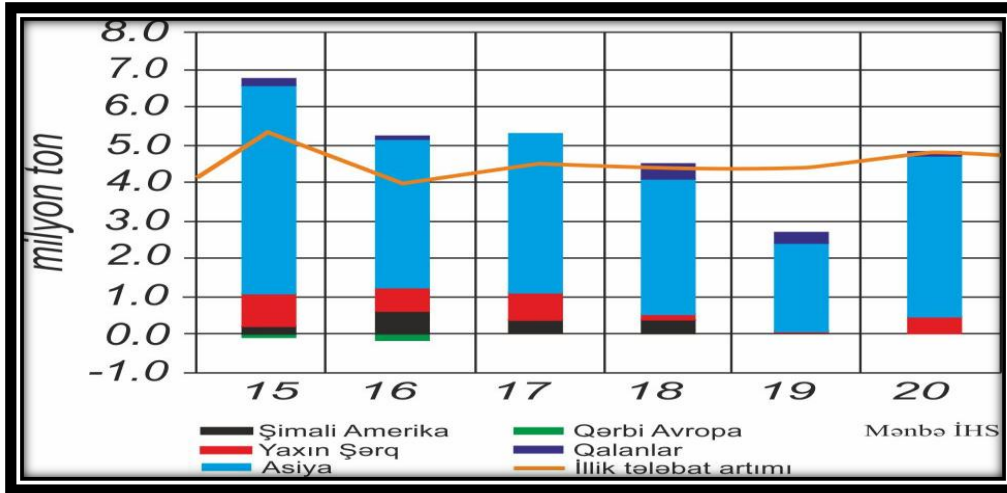

2015-ci ildə dünyada 95 milyon ton propilen istehsal edilmişdir. Bu propilenin 13,8 milyon tonu PDH texnologiyası ilə istehsal edilmişdir. 2017-ci ildə dünya üzrə propilen istehsal güclərinin cəmi 125 milyon ton olmuşdur. 2015-2016-cı illərdə Qərbi Avropada 0,2 milyon ton propilen istehsal gücü ləğv edilib (Diaqram 5). 2015-2020-ci illər ərzində Şimali Amerikada 1,6 milyon ton, Yaxın Şərqdə 2,8 milyon ton, Asiyada 19,5 milyon ton, qalan ölkələrdə isə 1 milyon ton propilen istehsal gücü yaradılacaq.

Dünya propilen bazarında propilenə olan tələbat artımlarında hansı ölkənin mühüm rol oynamasını əyani şəkildə göstərmək üçün səkkiz illik iki dövrdə, 2000-2008 və 2009-2017-ci illərdə Avropa, Şimali Amerika və Çinin propilen istehlakını nəzərdən keçirək. 2000-2008-ci illərdə dünya üzrə propilenə olan tələbat artımının 40%-i Çinin payına düşüb. Belə ki, bu dövrdə Çinin propilen istehlakı 4,4 milyon tondan, 11,3 milyon tona yüksəlib. 2000-ci ildə Avropanın propilen istehlakı 16,8 milyon ton, Şimali Amerikanınki isə 15,4 milyon ton olub. 2009-2017-ci illərdə Çin iqtisadiyyatını stimullaşdırmağa trilyonlarla dollar sərf edib. Dünya iqtisadiyyatını stimullaşdırmaq üçün qoyulmuş 33 trilyon dolların təxminən yarısı, Çinin iqtisadiyyatını stimullaşdırmaq üçün sərf etdiyi maliyyə vəsaitidir. Bu stimullaşdırma öz bəhrəsini verib. 2009-2017 illərdə Çinin dünya propilen bazarının tələbat artımlarındakı payı, 60% olub. Çində propilen istehlakı 2009-cu ildən 2017-ci ilə kimi 12,1 milyon tondan 31,2 milyon tona yüksəlib. Avropa və Şimali Amerikada 2017-ci ildə propilen istehlakı 2000-ci ildən az, müvafiq olaraq 16,4 və 15,2 milyon ton olmuşdur.

Diaqram 6

2015-2020-ci illərdə dünyada propilen istehsal gücləri (sütunlar) artımları ilə tələbat artımlarının (bütöv xətt) müqayisəsi

2015 və 2020-ci illərdə region və ölkələr üzrə etilen və propilen istehsal güclərinin artıqlığı və çatışmamazlığını əks etirən cədvəl 1-dən məlum olur ki, etilen və propilen istehsal güclərinin artıqlığı Şimali Amerika, Yaxın Şərq və Şərqi Asiyadadır (Çini çıxmaqla). Bu regionlar etilen və propilenin əsas ixracatçılarıdır. İstehsal güclərinin ən çox çatışmadığı ölkə isə Çindir. Bu səbəbdən də bu ölkə, dünyada ən böyük etilen və propilen idxalçısıdır. Cədvəl 2-də tələb və təklif arasındakı disbalans müəssisənin 90% pasport gücünə hesablanıb.

Cədvəl 1.

2015 və 2020-ci illərdə əsas bazarlar üzrə dünya etilen balansı (mln.t)

	2015		2020	
	Etilen	Propilen	Etilen	Propilen
Şimali Amerika	3,6	2,4	13,1	1,9
Cənubi Amerika	-1,1	0,2	-1,2	-0,3
Yaxın Şərq	18	4,6	21	4,5
Afrika	-2,4	-0,6	-2,2	-0,7
Qərbi Avropa	1,9	0,1	1,6	-0,3
Mərkəzi və Şərqi Avropa	-1,1	0	0,4	-0,5
Şimali Şərqi Asiya (Çinsiz)	4,7	4,4	4	4,6
Cənubi Şərqi Asiya	2,2	0,8	2,8	1,2
Çin	-20	-6,9	-24	-4,1
Hindistan	-2	-0,6	=3,6	-2,1
Qalanlar	-2,5	-0,9	-2,8	-1,4
Dünya üzrə	0,7	0,6	9,3	3,7

Etilen və propilenin qiymətləri

Son illərdə etilen və propilen istehsalı sahəsində inqilabi dəyişikliklər baş verməsə də, 2014-cü ildə neftin qiymətinin aşağı düşməsi ilə istehsal xərclərində böyük dəyişikliklər baş vermişdir. Belə dəyişikliklər diaqram 7-də göstərilib. Bu diaqramda istehsal qiymətləri 2014-cü ilin iyun ayından 2016-cı ilin iyuluna kimi aylar üzrə qeyd olunub. Diaqramdan aydın görünür ki, neftin qiyməti ilə əlaqəli olmayan xammaldan istehsal edilmiş etilenin istehsal xərclərində elə bir dəyişiklik yoxdur. Səudiyyə etanı əsasında istehsal edilmiş etilenin dövrün başlangıcındakı 81 dollar/ton qiyməti 2016-cı ilə kimi dəyişməyib və 2016-cı ilin yanvar

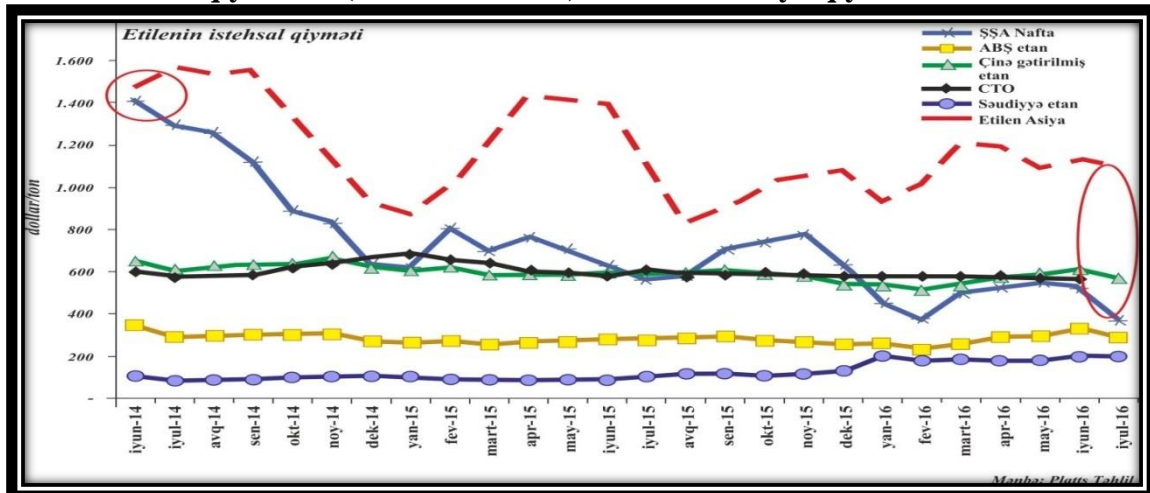

ayında təxminən iki dəfə artaraq 175 dollar/ton olmuşdur. Bu artım 2016-cı ildə Səudiyyə Ərəbistanında etanın qiymətinin iki dəfə artması ilə əlaqədardır. ABŞ etanı əsasında istehsal edilmiş etilenin dövrün əvvəlində istehsal qiyməti 324 dollar/ton, sonunda isə 266 dollar/ton olmuşdur. Çinə gətirilmiş etandan və yerli kömür əsasında CTO texnologiyası ilə istehsal edilmiş etileninin istehsal xərcləri dövrün başlanğıcında müvafiq olaraq 637 və 589 dollar/ton, dövrün sonunda isə hər iki xammal üçün 550 dollar/ton olmuşdur. Qiyməti neftin qiymətindən asılı olan nafta əsasında etilen istehsalı xərclərində isə çox böyük dəyişikliklər müşahidə olunur. Dövrün əvvəlində etilenin istehsal qiyməti 1433 dollar/ton, sonunda isə 369 dollar/ton - dur. Diaqram 7-də qırmızı qırıq xətlə etilenin Asiya qiymətləri verilib. Dövrün əvvəlində bu qiymət 1490 dollar/ton, sonunda isə 1100 dollar/ton olmuşdur. Şimali Şərqi Asiya etilen istehsalçıları üçün neftin baha olduğu 2014-cü ilin iyununda gəlirləri bir tonda 57 dollar olduğu halda 2016-cı ilin iyul ayında artaraq 731 dollar olmuşdur. Dövrün sonunda Asiya bazarında etilenin qiyməti aşağı düşdüyündən etan qazı və kömür əsasında etilen istehsalında gəlirlər azalıb. Buna görə də dünyanın nəhəng etilen istehsalçıları son illərdə Şərqi Asiyada nafta əsasında işləyən etilen istehsal güclərini yaratmağa çalışırlar.

Diaqram 7.

2014-2016-cı illərdə müxtəlif xammaldan istehsal edilmiş etilenin istehsal qiymətləri (istehsal xərcləri) və etilenin Asiya qiymətləri

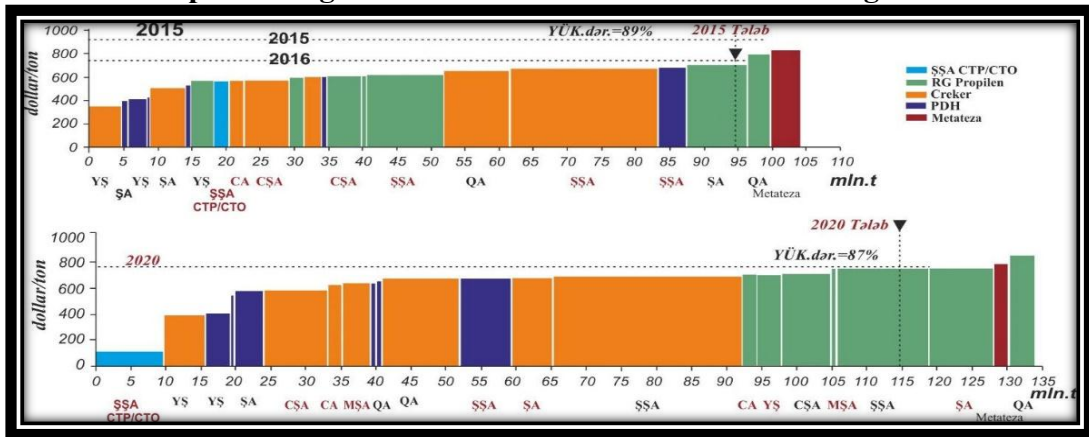

2015-ci ildə etilenin ABŞ qiyməti 475 dollar/ton, Qərbi Avropa qiyməti 790 dollar/ton, Şimali Şərqi Asiya qiyməti 1000 dollar/ton olmuşdur. 2015-ci ildə etilenin orta maya dəyəri Şimali Amerikada 230 dollar/ton, Avropada isə 512 dollar/ton olmuşdur[9]. Dünyada ən balanslaşdırılmış etilen bazarı Avropa bazarıdır. Avropa həmişə etilenə olan tələbatını özü ödəyib. Buna baxmayaraq, gözlənilir ki, 2021-ci ilə kimi o, özünün köhnə istehsal güclərini ləğv edəcək və ucuz amerika ixracı ilə dəstəklənən xalis idxalçı olacaq. 2014-cü ilin dördüncü rübbündə neftin qiymətinin aşağı düşməsi, Avropa bazarının nafta əsasında işləyən təhizatçılarına rekord miqdarda gəlirlər gətirib. Avropa etilen istehlakçıları neftin gələcəkdə bahalaşmasından ehtiyat edərək, 2015-ci ildə Norveçdən 50308 ton, BƏƏ-dən 14694 ton olmaqla 65002 ton, 2016-cı ildə isə Norveçdən 96600 ton, ABŞ-dən 27169 ton, Argentinadan 24502, Türkiyədən 7041 ton, BƏƏ-dən 6521 ton olmaqla 161933 ton etilen idxal etməklə öz ehtiyatlarını artırdılar 2015-ci ildə Avropadan etilen ixracı 24576 ton, 2016-cı ildə isə 181006 ton olmuşdur. 2015-ci ilə nisbətən 2016-cı ildə Avropadan etilen ixracının artmasına səbəb, İndoneziyadan İtaliya etilen istehsalçılarına verilmiş çox sərfəli sifariş olmuşdur.

Etilenin ən böyük bazarı, Asiya (Çin) bazarıdır. Cənubi Şərqi Asiya bir sıra iri kraker layihələrini həyata keçirməsinə baxmayaraq, bu region Çində etilənə olan tələbatın çox böyük olması səbəbindən uzun müddət etilenin xalis idxalçısı olaraq qalacaq. 2014-2018-ci illərdə Şimali Şərqi Asiyada etilenin ən böyük qiyməti 2014-cü ilin avqustunda 1540 dollar/ton, ən aşağı qiyməti isə 2015-ci ilin sentyabrında 841,2 dollar/ton olmuşdur. Şimali-Şərqi Asiyada etilenin qiyməti 2018-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında 1200 dollar/ton – 1400 dollar/ton intervalında olmuş, ilin dördüncü rübbündə və 2019-cu ilin yanvar ayında 1000 dollar/ton – dan da aşağı olmuşdur. Latin Amerikasını neft kimyasının inkişaf etdirildiyi region olmasına baxmayaraq, istehsal güclərinin artımı elə çox da böyük deyil və bu region ABŞ-dan etilən idxalından asılıdır. Diaqram 8-də 2015 və 2020-ci illərdə propilenin regionlar üzrə istehsal xərcləri verilmişdir. 2015-ci ildə istehsal güclərinin yüklənmə dərəcəsi 89%, 2020-ci ildə isə 87% götürülmüşdür. 2015-ci ildə propilenin ən aşağı istehsal xərci Yaxın Şərqdə - 350 dollar/ton, ən yuxarı istehsal xərci isə Qərbi Avropada metateza prosesi əsasında propilen istehsalında(840 dollar/ton) olmuşdur. Qeyi-mütənasıbləşdirmə kimi də tanınan, metateza, etilen və butenlər arasındakı dönmən reaksiyadır. Bu reaksiyada əvvəlcə karbon-karbon ikiqat əlaqələri qırılır və sonra propilen əmələ gəlir. 2020-ci ildə propilen istehsalında ən aşağı istehsal xərclərinin Şənbü Şərqi Asiyada CTP/CTO texnologiyaları ilə polipropilen istehsalında(115 dollar/ton), ən yuxarı qiymətin isə metateza prosesində istehsal edilmiş propilenin istehsal xərcləri(865 dollar/ton) olacağı gözlənilir.

Diaqram 8.

Propilenin regionlar üzrə istehsal xərcləri və istehsal gücləri

2014-cü ildə neftin qiymətinin aşağı düşməsi, naftanın qiymətinin aşağı düşməsinə və bu da naftadan istehsal olunan etilen və propilenin qiymətlərinin dünya bazarında düşməsinə səbəb oldu. Amma qiymətin aşağı düşməsinə mane olan bir sıra amillər var ki, onlardan da ən önəmlilərindən biri krakerləri təmirə dayanmalarıdır. Krakerlərin təmirə dayanmaları, bazar təhizatında gərginliklər yaradır ki, bu da qiymətlərin aşağı düşməsinə mane olur. 2015-ci ilin birinci rübbündən sonra Avropa və Asiyada etilən istehsal edən müəssisələrdə müxtəlif səbəblərə görə dayanmalar bu regionlarda etilenin qiymətinə güclü təsir etdi və bunun nəticəsində də ABŞ və Asiya, ABŞ və Avropa arasında etilenin orta kvartal qiymətləri arasındakı fərq müvafiq olaraq 602 dollar/ton və 482,66 dollar/ton olub. 2015-ci ilin ikinci rübbündə Avropa etilən istehsalçıları texniki xidmət üçün ümumi gücü 2,1 milyon ton olan 4 krakeri dayandırdılar və bu dayanmanın təsiri ilə etilenin aprel ayının əvvəlindəki Avropa qiyməti - 1088 dollar/ton - dan artaraq may ayının sonunda 1379 dollar/ton oldu. 2015-ci ilin ikinci rübbündə Asiya etilən istehsalçıları ümumi gücü 6 milyon ton olan krakerləri dayandırmaları nəticəsində aprel ayının sonunda Şimali Şərqi Asiyada etilenin qiyməti ən

yuxarı həddə 1430 dollar/ton-a qalxıb. Ancaq üçüncü rübdə təmirə dayandırılmış başqa krakerlərin istehsalə başlaması ilə əlaqədar avqust ayında Şimali Şərqi Asiyada etilenin qiyməti 799 dollar/ton-a düşüb. ABŞ-da etilen təhçizatında artıqlıq səbəbindən fevral ayından etilenin bir tonun qiyməti 800 dollardan aşağı idi. Buna baxmayaraq, yeni etilen istehsal güclərinin işə salınması, bir sıra istehsal güclərinin maksimal yüklənmə dərəcəsi ilə işləməsi, etilenin iyulun sonundakı 744 dollar/ton qiymətini, oktyabrın əvvəlində 424 dollar/ton qiymətinə endirib[10].

Etilen və propilenin regional bazarlarında qiymətin aşağı səviyyədə saxlanılmasında arbitrajın rolu böyükdür. ABŞ prezidenti Trampın Çinə qarşı mənfəə ticarət ritorikası təkcə dünya etilen və propilen bazarında deyil, digər neft kimya məhsulları bazarlarında da verilmiş proqnozlarda qeyri-müəyyənliklər yaradır. ABŞ-ın Çinlə istənilən sahədə ticarət müharibəsi, onu, daxili tələbatından artıq istehsal etdəcəyi neft kimya məhsullarını “uda” biləcək Çin bazarından məhrum edə bilər. ABŞ-da ucuz etanın olması, Çinin avtomatik olaraq bunu istəməsi deyil! Ümumiyyətlə, kimdən nə almağı Çin özü seçir və görünür belə getsə yaxın gələcəkdə ABŞ-ın adı Çinin satıcı siyahısında olmayacaq. ABŞ, xarici şirkətlər üçün açıq olduğundan, Avropa, Yaponiya, Cənubi Koreya və s. ölkələrin şirkətləri burada ucuz etan əsasında fəaliyyət göstərən neft kimya müəssisələri yaradırlar. Çox təəccüblüdür ki, bir dənə də olsa Çin şirkəti, ABŞ-da etan krakeri yaratmağı planlaşdırmır. Buna görə də, gələcəkdə ABŞ etilen ixracının dünya bazarına hansı həcmdə çıxara biləcəyini dəqiq proqnozlaşdırmaq mümkün deyil.

Nəticə

Aparılmış tədqiqat bu kimi nəticələri çıxartmağa imkan verir: 2015-2020-ci illərdə etilenə və propilenə olan orta illik tələbat artımı müvafiq olaraq 3,4% və 4%-dir. Bu məhsullara ən çox tələbat Şimali Şərqi Asiyadadır. Dünyada etilen və propilenə olan tələbatın ən çox olduğu ölkə əsas idxalçı Çindir, bu məhsulların əsas ixracatçıları isə Şimali Amerika və Yaxın Şərqdədir. Dünya etilen və propilen bazarlarında bu məhsulların qiymətlərinə təsir edən əsas amillər xammalın qiyməti, bu məhsulları istehsal edən müəssisələrin müxtəlif səbəblərdən dayanmaları və arbitrajlardır. Dünyada etilen və propilenin balanslaşdırılmış regional bazarı Avropa bazarıdır.

Ədəbiyyat

1. American Chemical Society / <https://www.acs.org/>
2. Information Handling Services (IHS) / www.ihs.com/
3. China's olefins and polymers demand. Can it absorb new US capacity/<https://vcstudy.ir/wp-content/uploads/2017/>
4. Polymer Consulting International, Inc./ <http://33sgq1wqdn71n18qv11fgblh.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2016/05/Sarnia-Lambton-Propylene-Investment-Opportunity-Final-Report-E.pdf>
5. Asia Petrochemical Industry Conference 2017 May 18~19, 2017. Country report from Korea/<http://cpmaindia.com/pdf/apic-country-2017/apic2017-korea-report.pdf>
6. Nexant /<https://www.nexant.com/>
7. CHEMIA: A Global Trading Force and Petrochemicals Hub/www.atkearney.at/documents
8. Global Opportunities for the Chinese Chemical Industry/www.atkearney.cn/
9. Facts and Figures 2016. /www.cefic.org/Documents/RESOURCES/Reports.
10. The effects of ethane steam crackers on the blink./<https://blogs.platts.com/2015/10/15/effects-ethane-steam-crackers-on-the-blink/>

Нигяр Арзу кызы Мамедова
Анализ мировых рынков этилена и пропилена
Резюме

В статье проанализированы спрос на мировых рынках этилена и пропилена, сравнение роста спроса и роста производственных мощностей, мировые производственные мощности и динамика рынка. Были исследованы факторы, влияющие на цены этилена и пропилена на мировых рынках.

Ключевые слова: производственные силы, производственные затраты, региональные рынки, арбитраж

Nigar Arzu Mammadova
Analysis of the Global ethylene and propylene markets
Abstract

In the article was analyzed demand in the global markets ethylene and propylene, a comparison of the growth in demand and growth in production capacity, global production capacity and market dynamics. Factors affecting ethylene and propylene prices on global markets were investigated.

Keywords: production forces, production costs, regional markets, arbitraje

Elmi redaktor: i.f.d., dos. Y.Məmmədov

Daxil olub: 03.06.2019.

Çapa qəbul olunub: 10.06.2019.